

Bestek en Conditien
voor de vervaardiging
van een nieuw
Orgel
met twee Klavieren en vrij Pedaal,
in de
Nederduitsch Hervormde Kerk
te
Assen.

Bestek en Conditien voor de
vervaardiging van een nieuw Orgel,
in de Hervormde Kerk te Assen,
naar het welk genoemd werk zal
worden gemaakt en geleverd door
L. van Dam en Zonen, Orgelfabri-
kanten te Leeuwarden.

Het Orgel zal uit de volgende Hoofd-
deelen bestaan.

1. Een Hoofdmanuaal of Onderklavier, 56 toetsen, C-g
2. Een Tweede Manuaal of Bovenklavier, " " " "
3. Een vrij Pedaal of Voetklavier, 24 toetsen, van C-d
4. Een drieledig Windtoestel naar nieuwe Constructie
5. De volgende Dispositie van Stemmen en
Werktuigelijke Registers:

Stemmen voor het Hoofdmanuaal:

1. Prestant 8 voet, van Engelsch tin, gepolijst in het front
2. Bourdon 16 " " metaal, de 18 grootste pijpen hout.
3. Violon 16 " " " discont.
4. Roerfluit 8 " " " de 8 grootste pijpen van hout
5. Fluit travers 8 " " " "
6. Octaaf 4 " " " "
7. Nachthoorn 4 " " " "
8. Quint 3 " " " "
9. Octaaf 2 " " " "
10. Mixtuur uit 4 " " " 3 à 4 stert.
11. Trompet 8 " " " opslaand Tongwerk.

Stemmen voor het Tweede Manuaal:

1. Prestant 8 voet, van metaal; van groot C af.
2. Viola di Gamba 8 " " Engelsch tin; " " "
3. Voix céleste 8 " " metaal
4. Holpijp 8 " " " de 8 grootste pijpen van hout
5. Speelfluit 4 " " " "
6. Flûte harmonique 4 " " " "
7. Woudfluit 2 " " " "
8. Klarinet 8 " " " doorslaand Tongwerk.

Stemmen voor het Pedaal:

1. Subbas 16 voet, van hout
2. Octaaf 8 . . . metaal
3. Gemshoorn 8 . . . .
4. Octaaf 4 . . . .
5. Baxiin 16 . . . . opslaand Tongwerk.

Werktuigelijke Registers:

1. Afsluiting voor het Hoofdmanuaal.
2. Afsluiting voor het tweede Manuaal.
3. Afsluiting voor het Pedaal.
4. Klavierkoppeling.
5. Pedaal-koppeling.
6. Crescendo voor het Bovenwerk.
7. Tentiel of Hindloxer.

Beschrijving van de Materialen, Bewerking en Inrichting van het Orgel, in de volgende artikelen vervat.

Artikel 1.

De Orgelkast.

De kast van het Orgel, overeenkomstig de tekening gerekend van den boventrand van het orgel of den Orgelzolder, zal van fijn Dram's vurenhout, en het lijstwerk derzelve van spintorij Kiga's groenenhout worden gemaakt. De stiften en het regelwerk, van eenegename dikte, zullen, met pen en gat in efftaas gewerkt, met houten nagels worden opgesloten. De deuren en luiken, met losse paneelen vervaard, en van goede sluitingen voorzien, zullen zoodanig geregeld en verdeeld zijn, als tot onverhindert den toegang tot het binnenwerk noodzakelijk is. De ronde bekleding der kops-

pen en al het lijstwerk der kast zal kuiver geschaafd en gekarnist, het lijn worden samengevoegd.

Artikel 2.

Ornamentwerk.

Het Ornament- of snijwerk, op de tekening afgebeeld, zal van fijn Kiga's groenenhout, kon. der spint en kobastern, kuiver en diep worden gesneden. Aan de onderscheidene partijen zal het hout in dichte evenredig zijn, om smaakvol en fraai te kunnen worden bewerkt.

Artikel 3.

De Windladen.

De windladen, met derzelver cancellen, slepen, dammen, pijpvoesters en ventielen, moeten van 1ste kwaliteit kuiver uitgewerkt eiken wagenschot, en de pijp- of windstokken van mahoniehout worden gemaakt. Zij zullen zoodanig accuraat berekend en verdeeld zijn, dat iedere pijp, zoowel als alle registers te samen, een egalen, vasten wind ontfangt, hetwelk tot goede, rijke uitspraak en gemakkelijke stemming wordt vereischt. Gensamble windladen, als hoofdbestanddeelen van het Orgel, zullen, met de meeste nauwkeurigheid bewerkt, in 56 cancellen verdeeld zijn.

De speelventielen, dubbel belederd, zullen los in hare penne werken, om uitgenomen te kunnen worden.

De pijp- of windstokken zullen, kuiver geboid, afzonderlijk met koperen schroeven worden bevestigd.

De ventielroeren, pulpsten, geleipennen, enz. zullen van getrokken koperdraad zijn.

Artikel 4.

De Blaasbalgen.

De drie blaasbalgen zullen bestaan uit eene horizontaal-oppgaande- of magazijn-balg, en twee schepbalgen of blaasvoorders, die door eene balans gemakkelijkt in werking zullen worden gebracht.

De blaasbalgen zullen overvloedig groot van inhoud, betekend zijn om naar den eisch van het werk een vasten en genoegzamen wind te kunnen leveren.

De bladen derzelve, met paneelen in eamen vergaard, en door houten nagels opgesloten, zullen van $\frac{1}{4}$ en $\frac{3}{4}$ duim Druim's vurenhout gemaakt, met vaste veeren in elkaar worden geploegd en gelijmd; zullende de voorbladen van $\frac{1}{2}$ duim eiken-wagenschot, uit eene houtbreedte worden genomen.

De zuig- en uitvalsventielen, van vereischte grootte, met koperen schroeven bevestigd, moeten gemakkelijkt ontbonden kunnen worden.

De geheele in- en uitwendige bekleering der blaasbalgen zal met wit schaapvel en Engelsch lijn geschieden, en iedere balg inwendig met eene sterke lijnverf worden aangestreeken.

Artikel 5.

De Kanalen.

De kanalen of windbuizen, van eiken-wagenschot in selkaar geploegd en gelijmd, moeten van de blaasbalgen tot aan de windladen een ruimen inhoud hebben.

In elke kanaalleiding naar de onderscheidene windladen zal eene ventiel of klap tot afsluiting van den wind worden aangebracht,

die onder de bespeling kan worden geopend en afgesloten; zullende de ventielen, en de luitjes voor derzelve, met koperen schroeven aan de kanalen worden verbonden.

Artikel 6.

De Handklavieren.

De Handklavieren en derzelver eamen, gemaakt van recht en recht draadig eiken-wagenschot, zullen, in 56 toetsen accuraat verdeeld, strekking hebben van groot C tot en met $\frac{3}{2}$.

De platte toetsen zullen met dikke ivoren platen worden belegd, en de verkeerde- of semitonen van wasachtig kwart ebbenhout zijn.

De lijsten en blokken tot omkleeding der klavieren en tot insluiting der toetsen dienen, de, zullen mede van kwart ebbenhout worden gemaakt, en de bewerking van het geheel met en zuiver zijn.

De geleipannen der toetsen, en al het overige staadwerk der klaviatuur, zal koperdraad wesen.

Door eene trekkoppeling, die tijdens de bespeling gemakkelijkt kan worden af- en aangezet, zullen de beide handklavieren zich laten verbinden.

Artikel 7.

Het Pedaal of Voetklavier.

Het voetklavier, in 24 toetsen verdeeld, strekking hebbende van groot C tot en met $\frac{2}{2}$, zal van sterk eiken-wagenschot gemaakt zijn. De toetsen, door eene koppeling aan het hoofdmanuaal te verbinden, zullen evenwel eigene veeren hebben, en vangoede

bevoeringen worden voorzien. De schroeven en schijven van het pedaal moeten van koper zijn. De pedaaltoetsen moeten van koperen leucal of bekleesd worden om de vinger.

Artikel 8.

De byvoeging die leucal is om geestigheem

De Abstractuur.

1102
L. van Dam

De welborden en ramen der abstractuur zullen van best, uitgewerkt eiken wagenschot, de wellen en abstracten van fijn, recht dradig Rigas' groenenhout zijn.

De wellen, achtkantig, en kuiver recht geschaafd, zullen koperen asfen hebben, die sluitend moeten werken in bevoerde toppen van eene vaste houtsoort.

De abstracten, kuiver en egaal bewerkt, en op gepaste afstanden van roosters voorzien, zullen met koperdraad worden verbonden.

De geheele verdeeling en inrichting derer constructie zal, volgens mechanische berekening, de doelmatigste werking en de minste wrijving hebben, mede tot de vereischte gemakkelijke bespeling van het Orgel noodzakelijk.

Artikel 9.

Het Registerwerk.

De registertrekkers, voorzien van kuiver gedraafde knoppen met porcelainen naamplaten, zullen zoo kort mogelijk zijn, wel verdeeld, en in volgorde der rangschikking, bij de klavieren moeten plaats vinden.

De wippen en het trekkerwerk, met koperen boutjes aan elkaar verbonden, zullen van vast eiken wagenschot, en de wellen achtkantig geschapeld, van spintoring Rigas' groenenhout worden gemaakt.

De inrichting en werking der registers zal

doelmatig en gemakkelijk zijn, en het daartoe benodigde ijzerwerk van het Ruweedsch ijzer moeten wezen.

Artikel 10.

Het houten Pijpwerk.

Het houten pijpwerk, in de Dispositie vermeld, zal van $\frac{3}{4}$ en $\frac{1}{2}$ duims eiken wagenschot worden gemaakt. De pijpen zullen uit eene houtlengte en breedte, zonder aansluiting, in elkander geplougd en gelijnd, en inwendig aangeverfd zijn.

De stemmers, met dubbel leder bevoerd, en de mond- of nekstukken met koperen nagels bevestigd, zullen volkomen luchtdicht sluipen.

Artikel 11.

Het metalen Pijpwerk.

De prestant- of frontpijpen zullen van kuiver Engelsch tin worden gemaakt, met niet meer dan $\frac{1}{10}$ lood vermenigd ter voorkoming der kristallisatie. Zij zullen in de kopfators uitgedrevent, en in de tusschenpijprakken ingesnedene labia hebben, en kuiver worden gepolijst.

Het metaal der binnenstaande pijpen zal bestaan uit $\frac{2}{3}$ Spaansch lood en $\frac{1}{3}$ Engelsch tin.

Al het pijpwerk zal uit stevige bladen worden bewerkt en gerond, met en sterk gesoldeerd zijn.

De onderscheidene stemmen zullen, ieder naar hare toonsoort, de juiste mesure, vorm en constructie hebben.

Elke stem zal, naar schapfte der intonatie, van rijbaarden worden voorzien. De opene stemmen

men zullen tot 1 voet vaste stemsluisen hebben, tot duurzame en soliede stemming noodzakelijk. Het gewicht der pijpen op toonslangte, per kilo berekend, zal zijn als volgt:

voor open- of prestantstemmen, wijde mesuur:

	Kilo.		Kilo.
C 8 voet	$9\frac{1}{2}$	c 4 voet	$2\frac{3}{4}$
D " "	8	d " "	2
E " "	$6\frac{3}{4}$	e " "	$1\frac{2}{3}$
F# " "	$5\frac{1}{2}$	f# " "	$1\frac{1}{2}$
G# " "	$4\frac{1}{2}$	g# " "	$1\frac{1}{4}$
B " "	$3\frac{2}{3}$	b " "	1

voor gedekte- of Fluitsstemmen:

	Kilo.		Kilo.		Kilo.
C 8 voet	$5\frac{1}{2}$	c 4 voet	$1\frac{1}{2}$	c 2 voet	$\frac{1}{2}$
D " "	$4\frac{3}{4}$	d " "	$1\frac{1}{3}$	d " "	$\frac{3}{8}$
E " "	$3\frac{1}{2}$	e " "	$1\frac{1}{4}$	e " "	$\frac{2}{5}$
F# " "	3	f# " "	1	f# " "	$\frac{3}{4}$
G# " "	$2\frac{1}{2}$	g# " "	$\frac{4}{5}$	g# " "	$\frac{1}{4}$
B " "	$1\frac{3}{4}$	b " "	$\frac{3}{4}$	b " "	$\frac{1}{5}$

voor Tongwerken; Trompet, wijde mesuur:

	Kilo.		Kilo.		Kilo.
C 8 voet	$4\frac{1}{2}$	c 4 voet	$1\frac{1}{3}$	c 2 voet	$\frac{1}{3}$
D " "	$3\frac{3}{4}$	d " "	1	d " "	$\frac{2}{4}$
E " "	3	e " "	$\frac{3}{4}$	e " "	$\frac{1}{4}$
F# " "	$2\frac{1}{2}$	f# " "	$\frac{3}{5}$	f# " "	$\frac{2}{9}$
G# " "	2	g# " "	$\frac{1}{2}$	g# " "	$\frac{1}{5}$
B " "	$1\frac{3}{4}$	b " "	$\frac{2}{5}$	b " "	$\frac{1}{10}$

De tusschenliggende toonen en kleinere pijpen naar het aangegeven gewicht te be. rekenen, terwijl voor de engere mesuren het gewicht evenredig wordt vermindert.

Artikel 12.

Conductors of Windleiders.

De conductors of windleiders, die tot het afgeleide pijpwerk worden vereischt, zullen vloeiend gebogen en sterk gesoldeerd, van geplet Spaansch lood gemaakt zijn, en de vereischte wijdtte hebben, tot slugge en krachtige aanspraak der groote pijpen noodzakelijk.

Artikel 13.

Intonatie der Labiaalstemmen.

De stemmen die tot het hoofdmanuaal behooren, moeten rond en krachtvol worden geïntoneerd, terwijl die van het tweede Manuaal of bovenklavier ieder naar haar karakter, matig sterk of zacht, maar vooral eene seederesfen snijddende intonatie zullen hebben. Elke stem op zichzelf zal, zoowel als het geheele werk tezamen, pikant moeten aanspreken.

Artikel 14.

Constructie en Intonatie der Tongwerken.

De Tongwerken zullen, wat hunne constructie betreft, doorslaande en opslaande tongen hebben, en de horen en koppen van mahoniehout worden gemaakt.

De mondstukken, van gelagen geel koper zullen in de bas bevoerd, en de tongen der beide basoctaven met koperen schraeven worden bereid.

Voor de overige deelen der constructie, als: tongen, platen, steunstukken, schraeven, enz., zal geplet en gebroken koper worden gebezigd.

De Tongwerken, in derzelver karakter geïntoneerd.

110
zullen eene zuivere en vaardige aanspraak hebben

Artikel 15.

Toonhoogte en Stemming.

De toonhoogte van het Orgel zal die van het ordinair orkest zijn, en de stemming van het geheele werk naar eene gelijklopende temperatuur zuiver worden vlijbracht.

Artikel 16.

Materialen en Bewerking.

Tot de vervaardiging en samensetting van het Orgel, in voorschrevene artikelen vervat, zullen de materialen van de beste en duurste kwaliteit worden geleverd, en de bewerking van alle hoofd- en onderdeelen net en zuiver zijn, terwijl bij de inrichting van het werk voor genoegzaam ruime aanleg zal worden gezorgd, om gereeden toegang tot de onderscheidene finendeelen te hebben.

Artikel 17.

Levering van het Werk.

Tot de vervaardiging en opstelling van het Orgel is gerekend te behooren: hetzelve naar voorschrevene artikelen in alle deelen deugdelijk en fraai, volgens de tekening te werkt, speelbaar in de Kerk ter plaatse te leveren; terwijl voor rekening van het Kerkbestuur blijft: verbouwing van of verandering aan het Kerkgebouw, het orgaal of den Orgelzolder, benevens het schilder- of verfwerk.

Artikel 18.

Tijd tot de Vervaardiging.

Achttien maanden na de overeenkomst en sluiting van het contract, zal het Orgel speelbaar in de kerk zijn afgeleverd, tenzij de sannen sners door buitengewone omstandigheden wettig mochten worden verkindeeld in de tijdige voltooiing van het werk.

Artikel 19.

Repondeeren van het Werk.

Gedurende twintig achtereenvolgende jaren na de voltooiing, zullen de aannemers voor de deugdelijkheid van het werk aansprakelijk blijven, en defecten die uit het werk zelf voortvloeien, kosteloos moeten herstellen. Hiervan is uitgezonderd schade, door buiten gewone oorzaken ontstaan, als door verraaking, lekkage van het kerkgebouw, of invloed van groote vochtigheid, etc.; alsook de jaarlijksche stemming, die voor rekening van het Kerkbestuur door de sannen sners zal geschieden. waerom een de aannemers jaarlijks een bedrag van dertig guldens zal worden onbetaald.

Artikel 20.

Examinatie van het Werk.

Na de voltooiing zal het werk door een deskundige, van zijge H. H. Kerkvoogden, nauwkeurig worden beproefd, en onderzocht of hetzelve zoowel in zijn geheel omvang als in de verschillende onderdeelen, aan den inhoud van dit beslek en dese conditiën beantwoordt, en zal dese deskundige daarvan schriftelijk bewijs aan beide partijen afgeven. A door den aanspraak van de aannemers hetzelve onderzocht met beide partijen, zonder eenige reserve.

De aannemers, geadviseerd door H. H. Kerkvoogden, 1200, Loon Dam 1000

Artikel 21.

Aannemingsform en
termijnen van betaling.

De ondergeteckenden verklaren de leve-
ring en plaatsing van het nieuwe Orgel in
de Hervormde kerk te Assen, naar den in-
houd van dit bestek opzich te nemen, en
te zullen uitvoeren, voor de som van
vijfduizend en vijfhonderd gulden, zegge
ƒ 5500; welke som den aannemers zal wor-
den betaald in de volgende termijnen:
terstond bij de voltooiing van het werk
drieduizend gulden, zegge ƒ 3000. en het
resteerende, zijnde tweeduizend vijfhon-
derd gulden, zes maanden na den dag
der oplevering.

L. van Dam & Zonen

F. C. van der Meer
1100

Naar de in dit Bestek voorschrevene
conditien, is de vervaardiging van het Orgel,
in de vergadering met H. H. Westroogden
gehouden, te Assen, den 19den November
1894, opgedragen aan de firma L. van Dam
en Zonen, orgelfabriekanten te Leeuwarden.
na de afdeling in eenige gemeene vergadering van
kerkvoogden en Notabelen der overnomen Gemeene
te zijn gemaekt

F. de Overkoning
de voorzitter
19den November 1894
en daaraan te lezen
25 Januarij 1895
gemaekt

Kerkvoogden der Hervormde
Gemeente te Assen

H. H. Westroogden
1100
secretaris

L. van Dam & Zonen
1100

